

Особливу увагу слід приділити дотриманню авторського права в контексті креативного маркетингу. Сучасні театри активно використовують цифрові формати — відеотрейлери, онлайн-трансляції, подкасти, афіші, інтерактивні пости в соціальних мережах. Кожен із цих елементів є об'єктом правового регулювання, оскільки передбачає використання фотографій, музики, графіки, текстів. Використання будь-якого контенту без дозволу правовласників є не лише порушенням закону, а й репутаційною загрозою. Глядачі все частіше оцінюють не лише художній рівень вистави, а й поведінку театру в інформаційному просторі, тому дотримання авторських прав у рекламних і промоційних кампаніях стає маркером професійної етики і підвищує довіру до бренду.

Таким чином, авторське право у сфері театрального мистецтва є важливим інструментом стратегічного управління. Воно поєднує юридичну, етичну та маркетингову функції, забезпечуючи легітимність творчої діяльності, зміцнюючи довіру глядачів і партнерів, підтримуючи позитивний імідж театру в публічному просторі. Правова культура стає частиною комунікаційної політики театру, а її дотримання — умовою ефективної реалізації маркетингових стратегій. Театр, який поважає авторські права, позиціонує себе не лише як осередок мистецьких інновацій, а й як відповідальний суб'єкт культурної дипломатії, що формує позитивний образ українського мистецтва у світі. Отже, у системі маркетингових комунікацій дотримання авторського права є не додатковою вимогою, а невід'ємною частиною конкурентоспроможності, етичності й довгострокового розвитку сучасного українського театру.

Н. Пека

ПРОБЛЕМИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В ТЕАТРАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ ТВОРІВ ІВАНА БАГРЯНОГО

N. Peka

COPYRIGHT ISSUES IN THE THEATRE ADAPTATION OF THE WORKS OF IVAN BAHRIANYI

Сценічна адаптація літературного твору — це складний творчо-правовий процес, у якому поєднуються художня інтерпретація та юридична відповідальність. Театр завжди був місцем свободи, експерименту і переосмислення, однак ця свобода не означає всюдозволеність. Створюючи сценічний образ за мотивами літературного джерела, актор, режисер і вся творча група мають діяти в межах чинного законодавства, зокрема Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 2811-IX від 1 грудня 2022 р. Згідно з його положеннями, будь-яке використання твору — переклад, інсценізація, екранізація або сценічна композиція — вважається переробкою (адаптацією) і вимагає згоди правовласника.

У контексті творчості Івана Багряного ці вимоги мають особливу актуальність. Письменник, який залишив глибокий слід у національній культурі, помер у 1963 р., тому майнові авторські права на його твори залишатимуться чинними до 1 січня 2034 р. Це означає, що театральні постановки за романом «Тигролови» чи іншими творами потребують письмового дозволу спадкоємців або офіційних представників родини. На практиці ж в Україні тривалий час твори Багряного інсценізувалися і перевидавалися без належного правового врегулювання. Лише

у 2023 р. видавництво «Прометей» публічно повідомило про врегулювання авторських прав і визнало, що частина попередніх перевидань здійснювалася без погодження з правонаступниками. Нині відомо, що права на спадщину належать дітям письменника — Нестору та Роксолані Багряним, а їхні інтереси представляє Фондація імені Івана Багряного (США).

Цей приклад показує, що правова необізнаність у сфері культури може призвести до порушення авторських прав навіть у випадку класичної літератури. Театральні колективи мають усвідомлювати, що інсценізація твору — це не лише мистецька інтерпретація, а й правовий акт. Відповідно до статей 12 та 53 Закону, постановка без дозволу є незаконним використанням твору і може спричинити цивільно-правову відповідальність. Тому перед початком роботи над сценічною версією роману чи п'єси необхідно укласти авторський договір, у якому визначаються обсяг використання тексту, умови співпраці, термін дії дозволу та розмір винагороди.

Питання дотримання авторських прав тісно пов'язане з темою творчої свободи актора. Саме актор, реалізуючи роль, втілює текст у живу дію, але його свобода не може виходити за межі ідейно-художнього задуму автора. Згідно зі статтею 11 Закону, автор має право вимагати визнання свого авторства та забороняти спотворення твору. Це означає, що актор не може довільно змінювати зміст літературного тексту, підмінювати його сенси або вносити до інтерпретації нові елементи, що суперечать авторській ідеї. Особливо це стосується творів Багряного, у яких гуманістичний і національно-патріотичний зміст становить їхній ідейний стрижень. Будь-яке спотворення авторського задуму, нехай навіть під виглядом творчої інтерпретації, може бути розцінене як порушення моральних прав письменника.

Разом з тим межі творчої свободи не є формальним обмеженням. Вони спрямовані на збереження автентичності художнього світу і на виховання у митця відповідального ставлення до джерела. Актор, який глибоко розуміє авторський контекст, здатен вільно імпровізувати в межах смислів, не руйнуючи первісну структуру твору. Саме така гармонія між повагою до тексту і творчим пошуком формує справжню акторську культуру.

Окремого значення в цьому контексті набувають моральні права автора. На відміну від майнових, вони діють безстроково й не відчужуються. Право на авторство, на ім'я, на недоторканність твору та на оприлюднення зберігається навіть після смерті автора. У театральній практиці порушення цих прав трапляються найчастіше тоді, коли змінюється текст або фінал без зазначення, що це адаптація, коли не вказується ім'я автора в програмі вистави, або коли сценічна інтерпретація суперечить філософії твору. Для творчості Івана Багряного, сповненої віри у свободу особистості та моральну силу людини, збереження моральних прав є питанням не лише юридичним, а й культурним. Поважаючи автора, актор зберігає духовний сенс твору і несе його сучасному глядачеві в первісній моральній чистоті.

На жаль, в українському театральному середовищі залишається чимало практичних труднощів у реалізації авторських прав. По-перше, багато театрів не укладають ліцензійних угод зі спадкоємцями авторів через відсутність правових консультантів або через складність комунікації з правовласниками, які часто проживають за кордоном. По-друге, рівень правової обізнаності у сфері культури все ще потребує подальшого вдосконалення, оскільки не в усіх мистецьких закладах

вищої освіти, особливо за окремими творчими спеціальностями, передбачено системне вивчення питань авторського права. По-третє, не врегульовано розподіл прав між театром, режисером і актором — питання, яке стає особливо актуальним у сучасних колективах, що створюють власні п'єси або вільні адаптації.

Вирішення цих проблем можливе шляхом розширення правової освіти у сфері культури, підготовки юристів, що спеціалізуються на мистецтві, та впровадження у театрах стандартних форм договорів. Важливо також налагодити співпрацю з організаціями колективного управління авторськими правами, які можуть надавати дозволи від імені правовласників. Така система діє в більшості країн ЄС і забезпечує рівновагу між інтересами митців і авторів.

Дотримання авторського права в театральній практиці є не лише юридичною вимогою, а й показником професійної культури. Для актора знання правових норм — це частина його етичної позиції. Усвідомлення меж творчої свободи, поваги до авторства та необхідності укладання договорів формує новий тип українського театру — правосвідомого, етичного і водночас глибоко творчого.

На прикладі спадщини Івана Багряного можна побачити, як правова культура підтримує культурну спадкоємність. Закон охороняє автора, а театр оживлює його ідеї, не руйнуючи їх. Творчість, яка ґрунтується на повазі до закону, не обмежує митця, а навпаки, надає йому впевненості й легітимності у власній діяльності. Правова культура стає невід'ємною складовою акторської професії — таким самим важливим інструментом, як голос, пластика чи уява.

Отже, правова свідомість у театральній діяльності — це прояв відповідальності перед автором, глядачем і культурою загалом. Актор, який знає межі дозволеного, залишається вільним у найвищому сенсі цього слова — вільним творити без порушення чужої духовної власності, зберігаючи цілісність художнього простору і продовжуючи життя літературного слова на сцені.

А. Філософ

РОЛЬ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ У ВИХОВАННІ ЦІННОСТЕЙ ВЗАЄМОДОПОМОГИ ТА СПІВЧУТТЯ

A. Filosof

THE ROLE OF CHOREOGRAPHIC EDUCATION IN EDUCATING THE VALUES OF MUTUAL HELP AND COMPASSION

Проблематика ролі хореографічної освіти у вихованні цінностей взаємодопомоги та співчуття зумовлена потребою осмислення мистецької підготовки не лише як сфери естетичного розвитку, а як соціокультурного інструменту формування морально зрілої особистості. У сучасному українському суспільстві, яке переживає глибокі гуманітарні трансформації, хореографічна освіта стає важливим чинником консолідації, соціальної реінтеграції та відновлення духовної стійкості. Мистецтво танцю в освітньому контексті має потенціал виховувати здатність до емпатії, колективної взаємодії, підтримки та солідарності, що є цінностями демократичного суспільства.

У науковому дискурсі останніх років гуманістичний потенціал хореографічної освіти розглядається як важливий чинник формування духовно-ціннісної сфери особистості. Як зазначає К. Булгага, навчальний процес у хореографічному колективі